

osvita.pl

Олена Компаній

кандидат педагогічних наук,
науковий кореспондент кафедри педагогіки,
менеджменту освіти й інноваційної діяльності
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської ради (Херсон, Україна)

Linguistic and Methodological Features of Text Elements during Forming Text Creating Skills of Primary School Pupils

Basic text elements are analyzed due the position of linguistic methodology, which help to form text creating skills of primary school pupils. The author focuses on the topic, main idea, title, keyword, composition, paragraph, etc.; their role in creating text is established; some pieces of advice about skills development are offered, they are provided by these elements of expression.

Keywords: text, text creating, theme, main idea, title, keywords, composition, paragraph.

Лінгвістичні елементи тексту у формуванні текстотворчих умінь

Головною метою сучасної освіти є розвиток особистості, здатної самостійно навчатися, знаходити необхідну інформацію і працювати з нею, критично мислити, формулювати припущення й добирати аргументи, приймати рішення і брати на себе відповідальність, бути комунікабельним, активним, ініціативним, уміти працювати в соціальних групах, запобігаючи конфліктам чи знаходячи шляхи виходу з них. Досягнення таких результатів, набуття такого соціального досвіду, як готовність до спілкування можливе лише в умовах компетентнісного підходу до навчання. Комунікативна компетентність належить до групи ключових, тобто таких, що мають особливе значення у житті людини, тому її формування потребує посиленої уваги до поняття «текст», оскільки на його основі здійснюється спілкування, передбачається обмін

osvita.pl

певним досвідом, інформацією, емоціями, почуттями й переживаннями

У лінгвістичній науці проблема тексту отримала наукове обґрунтування в працях М.Бахтіна, Ф.Бацевича, Р.Буданова, Л.Булаховського, Н.Валгіної, І.Ковалик, Л.Лосевої, Л.Мацько, Т.Ніковаєвої, О.Пешковською та ін. Методичні аспекти висвітлені в наукових дослідженнях М.Вашуленка, В.Капінос, Є.Голобородько, О.Горошкіної, Н.Грипас, М.Львова, Г. Михайловської, М.Пентилюк, М.Плющ. Науковцями розглянуті питання визначення поняття «текст», описані його особливості, ознаки, прийоми роботи тощо.

Зазначимо, що якість формування текстотворчих умінь має починатися з усвідомлення основних елементів тексту, які допомагають вдумуватися в тему, осмислювати її границі, писати твір, підкорюючи його основній думці тощо. Тому *метою* статті є лінгвометодична характеристика елементів тексту.

Відмінною особливістю будь-якого тексту є наявність теми, основної думки, заголовку, структури (початок-зачин, основна частина, кінець), цілісності, зв'язності та ін.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що *тема* цікавить спеціалістів у різних галузях наук. У лінгвістиці під цим поняттям розуміється «сміслові ядро» [28, с.17]. В стилістиці цей феномен розглядається, як «предмет обговорення, номінативно-змістовне ядро цілого тексту, порівнянне з авторським задумом у цілому. Зберігає свою єдність упродовж тексту, забезпечуючи його цілісність» [22, с.542]. Методисти темою називають «предмет, котрий становить зміст твору» [31, с.466]. Т.Балик наголошує на тому, що «тема представляє собою коло певних питань, які об'єднують зв'язне висловлювання в єдину смислову цілісність; головний смисловий мотив, що є основою завершеності тексту, підпорядкованої заданій темі» [4, с.22]. В шкільних підручниках тема трактується, як те, що описується, або те, про що йдеться (пишеться) у висловлюванні.

Утілення теми в тексті, на думку Т.Матвеевої, відбувається на лексичному рівні, за допомогою лексичних одиниць: «Тематичне ядро тексту формується за допомогою лексичних одиниць «в своїх первинних функція». Це власне ім'я (якщо предмет його має), термін або, найчастіше, пряма номінація – нейтральне загальноживане слово. З ряду наявних номінацій базовою є та, яка може бути ідентифікатором по відношенню до всіх номінацій ланцюжка, оскільки найбільш точно і безпосередньо позначає предмет

osvita.pl

мовлення тексту. Всі інші номінації по відношенню до базової є додатковими» [23, с.22]. «Слова, які позначають конкретну тему в тексті, входять в одну мовну сферу на основі подібності/суміжності своїх значень. Один зі способів реалізації теми – це лінійний спосіб, який репрезентує тему через тематичний ланцюг – ланцюг мовних одиниць єдиного функціонально-семантичного призначення» – пише В.Гак [9], причому «кожна з наступних одиниць цього ланцюга має безпосередній семантичний зв'язок і з попередньою або попередніми одиницями» [23, с.17]. Тематичний ланцюг – це набір найменувань, позначень предмета мовлення, який може бути виділений у рамках усього тексту або в рамках її окремої смислової частини. Ланцюжки, які виділяються в окремі смислові частини тексту і які співвідносяться з тематичним полем цілого тексту, формують не тільки зміст тексту, але й його структуру [33]. В якості смислового ядра тексту тема виражається і затверджується шляхом повторення функціонально тотожних найменувань предмета мовлення (Київ – місто – він, столиця). Ці найменування – основні, їх займенникові заміни, мовні і контекстні синоніми, перифрази – ланцюжком проходять через текст, створюючи його смисловий стержень і забезпечуючи тематичну єдність цілого висловлювання» [22, 542].

Тема тексту формується на підставі тематичних об'єднань. У рамках лінгвістичних досліджень текст розчленовується на ієрархічну мережу підтем, тобто головна тема може членуватися на підтеми (мікротеми), котрі є лише частиною теми і розкриваються в невеликому уривку тексту [22, с.542]. З цього приводу В.Мельничайко пише: «Для того, щоб зміст був викладений зв'язано і послідовно, в межах загальної теми виділяються складові частини – підтеми. Читке їх встановлення забезпечує повноту висвітлення» [25, с.13]. Л.Величко під мікротемою розуміє «частину великої теми, яка малює одну деталь загальної картини» [7, с.7]. Мікротема вважається мінімальною одиницею мовленнєвого висловлювання. В тексті вона відповідає абзацу, який на рівні смислового аналізу далі не розчленовується.

Основною особливістю теми є відбиття її не тільки в тексті, але й у заголовку. В створенні висловлювання вона визначає відбір матеріалу, фактів, явищ, ознак. Тому доцільно навчити молодших школярів правильно її формулювати. До того ж,

osvita.pl

відображаючись у змісті та заголовку, вона визначає тип висловлювання.

Так, у тексті-міркуванні тема – це проблема, котра вирішується автором у процесі створення тексту. Вона формулюється в темі-понятті, темі-судженні та темі-питанні. Тема-поняття дозволяє учням самостійно виводити проблему з теми («Друзі природи», «Потрібна професія»). Тема-судження містить у собі готову основну думку міркування, учню залишається тільки підібрати аргументи та вміло розташовувати їх («Дружба – велика сила», «Книга – підручник життя»). Тема-питання включає велику ступінь самостійності у визначенні основної думки міркування. Вона вимагає наведення власних доводів, аргументів, фактів («Яка професія краще за всіх?», «Чому мені подобаються канікули?» та інші.

У текстах-описах і текстах-розповіді тема обов'язково повідомляє про предмет опису («Помідор», «Фарби осіннього лісу») і предмет розповіді («Порятунок яблунки»).

Отже, тема – той елемент, що зберігає свою єдність упродовж тексту, забезпечуючи його цілісність, відображається в змісті та в заголовку, визначає тип висловлювання.

Спираючись на той факт, що кожний створений текст повинен представляти собою щось ціле з точки зору замислу автора, тобто його *ідеї (основної думки)*, варто зупинитися на розгляді цього елемента.

Відомо, що основна думка – це те, про що хоче повідомити автор. На відміну від теми, вона найчастіше міститься в тексті та рідше – в назві («Знову в школі?», «Здрастуй рідна школа!») Основна думка є загальним реченням, яке розкривається наступним реченням, висновком, комбінацією першого і другого або першого та третього речення. З точки зору вчених, основна думка краще розуміється, якщо розташована на початку або в кінці тексту (Н.Єлухіна).

Т.Ладиженська відмічає: «Чим раніше школярі задумуються над необхідністю підкорювати все, що пишуть у творах, основній думці, тим легше їм буде працювати над текстами в старших класах» [18, с.57], тому роботу над цим елементом доцільно починати в початковій школі. Діти повинні вміти визначати основну думку різних типів мовлення на основі прямого запитання (яка основна думка тексту?) та завуальованого (про що розповідається в тексті?). При цьому повне її з'ясування, як зазначає Г.Коваль,

osvita.pl

«відбувається на основі узагальнення конкретного змісту тексту» [14, с.187]. Для розвитку зазначених умінь, з нашої точки зору, достатньо відповісти на одне із запитань: що є головним для автора?, чого вчить цей текст?, з якою метою написаний?

У процесі створення власного тексту доцільно розвивати вміння не тільки формулювати основну думку, але й висловити її в тексті. Для цього спочатку слід поставити запитання: що хочеться повідомити по даній темі (закликати, застерігати, заперечити та ін.)?, далі передати основну думку за допомогою свого авторського відношення з влучними доказами. Наприклад, у темі твору «Наш шкільний двір» слід розповісти про приємні речі (клумби, дерева, зелені) і недоліках (клумби є, але квітів мало) та їх подолання.

Отже, правильно побудований текст відзначається не тільки цілісністю теми, але й головною думкою, яку необхідно формулювати, виражати у висловлюваннях тощо.

Сприймання тексту та створення власних розпочинається із *заголовка* або назви теми майбутнього твору. Саме він дає можливість учням сконцентрувати свої думки в певному напрямі, визначити те головне, що буде розкрито. Тому з позиції текстотворення доцільно націлити учнів на роботу з цим елементом тексту.

У сучасній лінгвістиці існують різні підходи щодо визначення поняття «заголовок». Так, О.Швейцер вважає, що заголовок є «одним із основних елементів структури тексту – формальної, композиційної, смислової» [42, с.168]. За визначенням З.Тураєвої заголовок «концентрує основну ідею, тему твору, є ключем до його розуміння» [38, с.53]. І.Арнольд пише, що «заголовок не тільки передавач задуму автора, скільки джерело інформації для читача, збудник його думок і почуттів» [1, с.23]. Автор називає його «сильною позицією тексту». Т.Чекенсова характеризує це поняття як «двостороння сутність, яка з одного боку попереджає про зміст твору, з іншого – представляє собою результат осмислення змісту» [41, с. 130]. І.Кошова описує як кодову одиницю мови. В цьому плані «заголовок дорівнює тексту, хоча сам несе узагальнення кодово-зашифрованому вигляді» [16, с.8-10]. На думку І.Гальперіна, «заголовок виражає основний задум, ідею, концепт творця тексту» [10, с.133]. Це «нерозкритий зміст тексту» [10, с.133]. І далі науковець пише, що заголовок представляє собою максимально стислу

osvita.pl

змістовно-концептуальну інформацію, яка вимагає розгортання [10, с.134]. З точки зору І.Михайлової, заголовок – «це представлена в стислому вигляді змістовно-концептуальна інформація, яка в процесі розгортання розпрямляється, лінійно організується, інтегрується і завершується наприкінці висловлювання» [27, с.15].

З наведених думок видно, що заголовок розглядається як вид тексту, що узагальнює, концентрує основний зміст, виражає його сутність, є своєрідним кодом. Стислість і лаконічність є основними ознаками.

Відомо, що в змістовому плані заголовок по-різному співвідноситься з текстом: одні називають тему, інші тему і основну думку, треті являють собою «як би тезу самого корпусу тексту», четверті – код, який можна розгадати лише після прочитання всього висловлювання [10, с.133].

З приводу синтаксичних особливостей «заголовок може мати різний синтаксичний статус: слово, словосполучення, речення, пряма мова, діалогічна єдність» [18]. На сучасному етапі визнаною є думка, що в позиції заголовку можуть знаходитися різні синтаксичні структури: від одного слова до речення [36]. У вигляді речення він має бути «максимально коротким, правильно визначати тему, основну думку» [11].

Лексичний склад заголовків різних стилів характеризується загальноповживаною стилістично нейтральною лексикою: власними іменами (іменниками), прикметниками, дієсловами. Заголовок художнього і публіцистичного стилю включає виразні засоби, що надають оригінальності, посилюють емоційний вплив на адресата.

Отже, заголовок є однією з сильних позицій твору, містить у собі стислу форму основної інформації (тему та основну думку) і характеризується як ключ до розуміння, будови тексту.

Іншим важливим елементом тексту є *композиція*, котра передбачає певне розташування частин у деякій послідовності. В.Матвеева відзначає, що це «форма вираження і розвитку теми» [23, с.33]. В широкому значенні – це «структура, функція якої «тримати» елементи цілого, робити ціле з окремих частин» [26, с.16]. Зазначимо, що кожний функціонально-смысловий тип має свої композиційні особливості; вони проявляються в категоріях зв'язності та завершеності. Структура, як правило,

osvita.pl

характеризується зачином, основною частиною і закінченням. Ця композиція тексту – типова, але не обов'язкова: можуть бути відсутніми зачин або кінцівка, що пов'язано зі своєрідністю викладеного змісту.

Аналіз структурних частин засвідчив, що вони складаються не тільки з речень, але й з абзаців, які усвідомлено виділяються тим, хто пише з метою полегшення сприймання та засвоєння думки.

Проблема *абзацу*, його роль у тексті та функціонування цікавить багатьох учених. Л.Лосева [20] та Г.Солганик [37] вважають, що абзац є семантико-стилістичною категорією, котра служить «засобом виділення, графічного оформлення синтаксичних одиниць, засобом семантико-стилістичного членування тексту» [34, с.135]. За допомогою абзацного відступу виділяються найбільш важливі в композиції цілого тексту групи речень або окремі речення, що містять: опис нового етапу в розвитку дії, характеристику нового героя, авторський відступ (у художньому тексті); опис нового предмета думки, окремі висновки (в науковому висловлюванні). Таким чином, членування тексту на абзаци тісним чином пов'язано з їх функціональними особливостями. Однак, лінгвіст не вважає абзац одиницею тексту.

Н.Валгіна називає абзац «композиційно-стилістичною одиницею, яка знаходиться між двома відступами і призначена для виділення значимих частин тексту» [6, с.45].

На думку І.Арнольд, абзац виконує важливу роль у графічному оформленні тексту. Дослідниця зазначає, що «сторінки з безперервним текстом швидко стомлюють читача» [2, с.118].

На подвійну природу абзацу вказує Л.Вишня. Науковець наголошує, що, абзац «залишаючись явищем синтаксичним, водночас виявляється і явищем літературної композиції (і все це на базі друкарської, тобто графічної виділеності абзацу)» [8, с.250].

М.Пентилюк звертає увагу на те, що абзац є «структурним елементом тексту і не є синтаксичною категорією на відміну від ССЦ» [30]. Л.Лосева зазначає, що «не можна відносити абзац до синтаксичних категорій. У синтаксичній структурі тексту ніяких інших одиниць, крім словосполучень, речень, складних синтаксичних цілих, немає» [20, с.52]. Ми погоджуємося з цими висловлюваннями і вважаємо, що абзац не є структурним

osvita.pl

елементом тексту, оскільки не має особливого синтаксичного оформлення.

Отже, не викликає сумніву той факт, що абзац є важливою композиційною одиницею будь-якого висловлювання (художнього чи нехудожнього).

На думку В.Статівки, «абзац представляє собою частину тексту від одного абзацного відступу до іншого, що включає в себе групу тематично об'єднаних речень. Крім тематичного, в абзаці може бути і концептуальне речення, що передає основну думку» [35, с.104]. В.Мещеряков підкреслює, що абзац – це «одиниця тексту, котра характеризується єдністю тематично об'єднаних речень, в одному з яких зазначається тема та головна думка» [26, с.7]. Д.Баранник відмічає, що «абзац є частиною зв'язного тексту з кількох (рідше – з одного) речень, що характеризується тематичною цілісністю і відносною закінченістю змісту» [5, с.6]. В дослідженні ми прислунаємося до цих висловлювань і вважаємо його частиною тексту, котра складається з речень, пов'язаних між собою за змістом.

В абзаці реалізується певна мікротема, тому наявність «тематичного або концептуального речення в кожному абзаці важлива як для автора, так і для читача, оскільки воно дозволяє чітко визначити тему і дотримуватися її, встановити предмет мови й утримувати його в пам'яті до тих пір, поки він не зміниться іншим предметом розмови» [25, с.7]. Н.Валгіна відмічає, що тематична фраза абзацу (головна в тематичному, логічному, змістовному плані) може стояти на початку абзацу, в кінці абзацу або сама виступати в ролі окремого абзацу [6].

Зазначимо, що абзацне членування властиве двом формам мовлення. Л.Вишня відмічає: «У діалозі його роль – відокремлювати мовлення різних осіб; у монологі функції абзацу визначаються потребою виділення, смислового підкреслення» [8, с.250]. В монологічному мовленні членування тексту на абзаци зумовлене деякими причинами: 1) включенням у частину тексту деякого смислу, який задається самим автором (С.Іонова); 2) важливістю інформації в межах тексту; емоційним виділенням деталей; неможливістю подальшого подання інформації без порушення смислу і логічності (в результаті лінійної несумісності фраз) (Л.Лосева); 3) «переходом до нової думки, яка в зв'язному тексті переплітається з попередньою (А.Каніщенко).

osvita.pl

Не заперечуючи різні підходи, зауважимо, що характерним для формування текстотворчих умінь у молодшій школі є використання текстів, в яких кожен абзац виражає певну закінчену думку. Зазначене, як правило, учні застосовують у створенні власних висловлювань. Тому тексти членують по принципу новизни інформації, нової мікротеми.

Таким чином, абзац переслідує основну мету – виділити значущі частини тексту для полегшення сприйняття інформації.

У початкових класах особливо активно учні користуються абзацом у роботі над *планом*. І.Дроздова відмічає, що «план – це засіб розвитку логічного мислення, котрий вчить як узагальнити, так і розчленувати, виявити послідовність розвитку думки, розкрити причинно-наслідкові зв'язки» [12, с.275]. М.Львов пише, що це «запланована на етапі підготовки коротка програма, котра передбачає виділення частин тексту та їх взаємне розташування» [21].

Уміння скласти план необхідно школярам у процесі переказування та створення власних творів. Його роль у цих текстах надзвичайно велика: він допомагає правильно зрозуміти і запам'ятати прочитаний матеріал, послідовно викласти відповідно темі. Вдало складений план вказує на вміння аналізувати текст, його зміст і композицію, оскільки він завжди відображає структуру тексту і розкриває структурні відношення між частинами висловлювання [15].

Скласти план, як відмічає Г.Архіпова, значить «назвати кожную частину тексту та розташувати її по порядку» [3, с.127]. Підкреслимо, що для цієї роботи варто уважно прочитати текст і подумати, про що розповідається в зачині, основній частині, кінцівці; повторно прочитати текст і поділити його на логічно завершені частини; вирішити, за допомогою яких речень буде оформлятися назва пункту; підібрати заголовок для кожної частини, записати їх; прочитати план і пригадати зміст тексту. Т.Рамзаєва та М.Львов вважають, що «корисним прийомом у навчанні складати план є з'ясування, про що потрібно сказати раніше, про що – далі, про що – потім, чим потрібно закінчити свою розповідь» [31, с.470].

Отже, план представляє собою стислу форму переробки будь-якого тексту, частини

osvita.pl

якої виділяються і називаються відповідно до змісту.

Вагомим елементом тексту є *ключові слова*, за якими можна відновити та скласти текст. Навчаючи текстотворенню, доцільно сформувані вміння знаходити їх, відтворювати за ними прочитаний/прослуханий текст, а також створювати висловлювання.

Зауважимо, що ключові слова на сучасному етапі мало досліджені, так як у лінгвістиці не існує єдиного термінологічного найменування. Провідні вчені-лінгвісти називають їх по-різному. Так, С.Бочаров ототожнює з лейтмотивами, Р.Будагов і М.Гіршман – словами-символами, В.Кухаренко – ключовими словами, В.Петровський – словами-ключами, Н.Іпполітова – смисловими віхами. В роботах цих учених, як правило, розглядаються часто вживані слова в творах одного автора.

Поняття «ключові слова» застосовується без визначення, як щось зрозуміле. Разом з тим, В.Кухаренко стверджує, що ключові слова – «це більш значущі в тексті слова, кожне з яких являє собою своєрідну тематичну згортку і сигналізує про предмет викладу» [17, с.49]. С.Форманова відмічає, що «ключові слова несуть основне навантаження (інформаційну); вони представляють собою ознаки, стан, дію, явища» [40; 529]. В дослідженні нам імпонує думка Н.Болотнової, яка наголошує на тому, що вони являються опорними «віхами» в породженні і сприйманні тексту. Абсолютно об'єктивним є те, що ключові слова визначають зміст тексту і є носіями його основного змісту.

Навчаючи текстотворенню, доцільно організувати роботу з ключовими словами. Так, Н.Іпполітова пропонує приділяти особливу увагу формуванню вміння знаходити ключові слова. Вибрані ключові слова дослідниця радить використовувати в якості основи для складання плану при підготовці письмового або усного переказу на основі запропонованого вихідного тексту [13, с.13]. В працях Л.Мурзина, О.Штерна [29], Л.Сахарного [32] ключові слова розглядаються не тільки як «передавачі» головної інформації, але й як слова, які, розташовуючись в певній послідовності, допомагають відтворювати прочитане, складати тексти. Тому доречними є такі завдання: виписати в кожній частині тексту ключові слова; придумати назву до можливого тексту, представленого у вигляді ключової лексики і ключових фраз та відтворення його спочатку

osvita.pl

в усній формі, потім у письмовій; прочитати опорні слова та на їх основі пригадати знайому казку (оповідання), розповісти її та ін.

Отже, організація роботи з ключовими словами передбачає формування вмінь знаходити їх, відтворювати за ними прочитаний/прослуханий текст, а також створювати висловлювання.

Зазначимо, що під час знаходження ключових слів необхідно враховувати порядок та кількість (набір). З позиції І.Текучої та Л.Громової, порядок слів характеризується їх появою у вихідному тексті [37, с.45]. Як правило, ці слова утворюють «логічний» ланцюжок, де кожне наступне слово знаходиться в логічному, смислового зв'язку з попереднім. Такий логічний ланцюжок є каркасом, на який ніби нанизується текст.

У кожному тексті можна знайти цілий набір ключових слів різного об'єму (від 5 до 15 слів). Але згідно думці Л.Сахарного та О.Штерна найоптимальнішою кількістю є 7-10 слів [32].

Мотивом знаходження ключових слів, за твердженням О.Устінова, є синтаксичні та морфологічні «сигнали» [39, с.16]. Синтаксичні «сигнали» аналізуються місцем розташування слів у тексті. Як правило, ключові слова знаходяться в початковій частині висловлювання. Морфологічна характеристика залежить від типу мовлення. В оповіданні ключовими словами виступають іменники та дієслова, що називають героїв або основні події; в описі іменники і прикметники, рідше дієслова: вони вказують на послідовність явищ та їх ознаки; в міркуванні – дієслова та іменники з абстрактним значенням, котрі дозволяють передати зв'язки між предметами та явищами [39]

Таким чином, ключові слова відіграють важливу роль у тексті, оскільки виступають у стислій формі в якості його «представника», відображаючи найголовнішу інформацію. В практичній діяльності доцільно вміти знаходити і відтворювати на їх основі висловлювання.

Цілісність, зв'язність, завершеність, інформативність дозволяють розглядати текст як систему вищого рангу. Цілісність досягається розумінням теми, ідеї (думки) тексту, структурно-граматичним оформленням. У зв'язку з цим в процесі роботи над текстом слід акцентувати увагу школярів на вміннях визначати і формулювати тему,

osvita.pl

основну думку, дотримуватися під час створення власних висловлювань їх меж, вибирати та реалізовувати мовні одиниці для досягнення задуму. Зв'язність, або когезія, як одна з найголовніших категорій тексту опосередковує розвиток теми й забезпечує його цілісність. У процесі роботи над текстотворенням увага повинна бути звернена на міжфразові зв'язки. До того ж кожен текст містить певну інформацію, призначену для сприймання, передачі чи обміну між комунікантами. Навчитися розуміти інформацію – значить визначати тему і основну думку, котрі є запорукою успіху у формуванні вміння створювати тексти. Цікавим у лінгвістиці є трактування такої категорії тексту, як завершеність. У процесі навчання текстотворенню варто націлювати учнів на закінченість висловленої думки, розкриття теми, доведення й аргументування власних висновків.

Таким чином, результативність текстотворення молодших школярів залежить від роботи над основними елементами тексту, які характеризуються власними особливостями. Домогтися усвідомленому їх застосуванню в процесі створення тексту – одне з найважливіших завдань уроків мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И.В. Значение сильной позиции для интерпретации художественного текста / И.В.Арнольд // Иностранные языки в школе. – 1978. – №4. – С. 23–31.
2. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике / И.В.Арнольд. – М. : Высшая школа, 1991. – 140 с.
3. Архипова Е.В. Основы методики развития учащихся / Е.В.Архипова. – М. : Вербум-М, 2004. – 191 с.
4. Балик Т.М. Формування комунікативних умінь учнів основної школи у процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Тетяна Михайлівна Балик; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2016. – 218 с. 24
5. Баранник Д.Х. Абзац / Д.Х.Баранник // Українська мова. Енциклопедія / ред. В.М. Русаніський. – К. : Укр.енц., 2000. – С.6–7.
6. Валгина Н.С. Теория текста / Н.С.Валгина. – М. : Логос, 2003. – 173 с.

osvita.pl

-
7. Величко Л.И. Работа над текстом на уроках русского языка / Л.И.Величко. – М. : Просвещение, 1983. – 128 с.
 8. Вишня Л. Синтаксичні зв'язки між реченнями і їх значення для структури абзаца / Л.Вишня // Лінгвістичні студії / укл. А.Загнітко та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – Вип. 14. – С.250–254. 80
 9. Гак В. Г. Повторная номинация и ее стилистическое использование / В. Г. Гак // Вопросы французской филологии. – М., 1972. – С. 123–136.
 10. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 137 с.
 11. Граник Г.Г. Когда книга учит / Г.Г. Граник, С.М.Бондаренко, Л.А.Концевая. – 2-е изд. – М. : Педагогика, 1991. – 256 с.
 12. Дроздова І. П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ: монографія / І.П.Дроздова. – Харків : ХНАМГ, 2010. – 320 с.
 13. Ипполитова Н.А. Обучение школьников разным видам чтения. Ознакомительное чтение / Н.А.Ипполитова // Русский язык в школе. – 1998. – №2. – С.9–14.
 14. Коваль А.П. Методика преподавания русского языка в школах с украинским языком обучения / А.П.Коваль. – К. : Вища школа, 1989. – 311 с.
 15. Компаній О.В. Лінгвометодична робота з текстом в початковій школі / О. В. Компаній // Педагогічні науки : зб. наук. праць. - Херсон, 2015. – Вип. LXVII. – С.86–89.
 16. Кошечая И.Г. Название как кодированная идея текста / И.Г.Кошечая // Иностранные языки в школе. – 1982. – №2. – С.8–10.
 17. Кухаренко В.А. Интерпретация текста: учеб.пособ. – 2-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1988. – 192 с.
 18. Ладыженская Т.А. Система обучения сочинениям в 5-8 классах / Т.А.Ладыженская. – М. : Просвещение, 1967. – 312 с.
 19. Лазарева Э. А. Заголовок в газете / Э.А.Лазарева. – Свердловск: Изд-во Уральск. ун-та, 1989. – 96 с.
 20. Лосева Л.М. Как строится текст / Л.М.Лосева. – М. : Просвещение, 1980. – 94 с.

osvita.pl

21. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка [Электронный ресурс] / М.Р.Львов. – Режим доступа : [http:// allrefs.net/c12/3mvrk/](http://allrefs.net/c12/3mvrk/)
22. Матвеева Т.В. Тема / Т.В.Матвеева // Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред.М.Н.Кожинной. – М. : Флинта: Наука, 2011. – 696 с.
23. Матвеева Т.В. Функциональные стили в аспекте текстовых категорий: Синхронно-сопоставительный очерк / Т.В.Матвеева. – Свердловск: Изд-во Урал.ун-та, 1990. – 172 с.
24. Мацько Л.І. Стилїстика української мови / Л.І.Мацько, О.М.Сидоренко, О.М.Мацько. –К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
25. Мельничайко В.Я. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови / В.Я.Мельничайко. – К. : Радянська школа, 1986. – 168 с.
26. Мещеряков В.Н. Зачин текста [Электронный ресурс] // Педагогическое речеведение: Словарь-справочник ; под ред. Т.А. Ладыженской, А.К. Михальской ; сост.А.А. Князьков. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Флинта: Наука, 1998. – Режим доступа : http://ped_recheved.academic.ru/66/Зачин_текста
27. Михайлова И.М. Формирование коммуникативных умений младших школьников с использованием наглядности / И.И.Михайлова. – Псков: ПГПУ, 2005. – 188 с. 350
28. Москальская О.И. Грамматика текста / О.И.Москальская. – М. : Высшая школа, 1981. – 183 с.
29. Мурзин Л.Н. Текст и его восприятие / Л.Н. Мурзин, А.С.Штерн. – Свердловск: Из-во Уральского ун-та, 1991. – 172 с.
30. Пентилюк М.І. Текст як об'єкт лінгвістики й основа спілкування [Електронний ресурс] / М.І.Пентилюк. – Режим доступу : http://linguistics.kspu.edu/webfm_send/1113
31. Рамзаева Т. Г. Методика обучения русскому языку в начальных классах : учеб. пособие / Т. Г. Рамзаева, М. Р. Львов. – М. : Просвещение, 1979. – 431 с.
32. Сахарный Л. В. Набор ключевых слов как тип текста / Л.В. Сахарный, А.С. Штерн // Лексические аспекты в системе профессионально-ориентированного обучения иноязычной речевой деятельности. – Пермь: Пермский политехнический ун-т, 1988. – С. 34–51.
33. Сибирякова И.Г. Тема и жанр в разговорной речи / И.Г.Сибирякова // Жанры речи.

osvita.pl

– 1997. – № 1. – С.56–66.

34. Солганик Г.Я. Стилистика газетных жанров / Г.Я.Солганик, В.Н.Вакуров, Н.Н.Кохтер. – М. : Высшая школа, 1978. – 181с.

35. Стативна В. И. Взаимосвязанное обучение умениям речевой деятельности : монография / В. И. Стативка. – Сумы : Редакционно-издательский отдел СумГПУ им. А. С. Макаренко, 2004. – 332 с.

36. Суворова С.А. Структурно-семантические особенности заглавий научных работ: дис. ... канд. фил.наук : 10.02.02 / Светлана Анатольевна Суворова; Днепропетровский націон. ун-т ім.О.Гончара. – Днепропетровск, 2015. – 212 с.

37. Текучева И.В. Работа с ключевыми словами текста как один из этапов обучения рациональному чтению [Электронный ресурс] / И.В.Текучева, Л.Ю.Громова. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/rabota-s-klyuchevymi-slovami-teksta-kak-odin-iz-etapov-obucheniya-ratsionalnomu-chteniyu>

38. Тураева З. Я. Лингвистика текста / З.Я.Тураева. – М. : Просвещение, 1986. – 126 с.

39. Устинов А.Ю. Работа над опорными словами на уроках русского языка в 5 классе / А.Ю.Устинов // Русский язык в школе. – 1998. – № 5. – С.15–21.

40. Форманова С.В. Ключові слова як вектор інтерпретації художнього тексту / С.В.Форманова // Культура народов Причерноморья. – 1999. – №6. – С.234–239.

41. Чекенсова Т.А. Текстобразующие потенции названий художественных произведений / Т.А.Чекенсова // Лингвистические средства текстообразования. – Барнаул, 1985. – С.122–131. 541

42. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика / А.Д.Швейцер. – М.: Воениздат, 1973. – 280 с.